

ANIVERSĂRI

Irina Odăgescu-Țuțuianu

Petre-Marcel Vârlan

Sinaia... Loc magic, loc de poveste, care treptat începe să-și revină după visul uitării din a doua jumătate a veacului trecut. Un vis în care doar oamenii mai aminteau de trecuta stațiune de relaxare și de efluvii spirituale, de protipendada politică dar și cea intelectuală a Bucureștiului. Pentru că, vreme de câteva luni pe an, Sinaia devenea un mic București al elitei, o capitală *ad-hoc*, în care puteai întâlni celebrități politice, financiar-

economice ori mondene efemere sau monumentale, ca și personalități ale culturii românești. Sinaia era refugiul din viața agitată a capitalei politice și culturale, pe care o substituia cu succes și farmec. Aceeași lume, dar un aer mai respirabil ca puritate și altitudine spirituală.

Sinaia magică mai trăia însă prin compozitorii, scriitorii, gânditorii și oamenii de știință de frunte care prelungeau mitul vechiului oraș, parcă într-o încăpățănare vinovată față de un regim care dorea nivelarea forțată, dar nu pe un eșichier superior al societății, pe o treaptă ridicată de cultură și educație, ci aducerea și a intelectualității la nivelul brazdei și plugului, cele două forțe social-profesionale care constituiau motorul declarat și dorit al societății „multilaterale”: proletariatul în alianță cu țărănimea proletarizată.

Printre cei care au rezistat cu succes acestui curs mâlos, s-a aflat compozitoarea Irina Odăgescu, fiica avocatului Emil Odăgescu și a Clementinei Odăgescu și nepoată a ministrului Stan Ghișescu.

Întâlnirile mele, între zidurile de stâncă și pădure ale cetății montane ale Sinaiei, cu compozitoarea Irina Odăgescu și distinsul ei soț și coleg de breaslă - muzicologul și gânditorul Teodor Țuțuianu -, au fost întotdeauna pline de farmec și dulceață. Dar o dulceață spirituală venind direct din cămara unei bunici aparte, de mare bunătate și sfătoșenie, de inspirație și avânt creator, pe care însă o servea, mie și soției care mă însoțea permanent în aceste întâlniri, compozitoarea Irina Odăgescu.

Multe și dense au fost discuțiile noastre până să ne hotărâm, Irina și cu mine, să fixăm câte ceva pe hârtia vremelnică din marea scriere a vieții. Rod al acestei dorințe este și dialogul de mai jos, în care, într-o redare sărăcită de absența imaginii vizuale și a celei auditive, am încercat să surprind cât am putut mai mult din farmecul și conținutul acestor dialoguri.

Imaginați-ne stând comod pe fotolii ori în foișorul din grădina unei vile, lângă o ceașcă de cafea sau ceai, după preferință, depănând gânduri din caietul sufletului fiecăruia dintre noi. Și, ca din depărtare, începeți să auziți și cuvintele rostite, din ce în ce mai prezente. Iată-le...

Petre-Marcel Vârlan – *În muzica compozitoarei Irina Odăgescu Țuțuianu se simte un anumit dramatism, care este atât de intens încât în momentele culminante atinge tragismul. Această trăire dramatică muzicală se regăsește și în conștiința omului Irina Odăgescu?*

Irina Odăgescu-Țuțuianu – Se regăsește cu foarte mare întârziere: nu s-a regăsit când eram foarte tânără, deși toate piesele aceluși timp aveau acest tragism în el. Faptul este explicabil: când am scris *Oglindire* pentru cor, pe versurile Mariane Dumitrescu și *Concertino pentru orchestră de coarde* eram foarte tânără. Aveam 23-24 de ani când am compus acel concert. Există un tragism acolo, dar nu l-am sesizat foarte bine decât după foarte mulți ani... în conștiința mea, și nici n-a avut o mare importanță, pentru că nu numai despre tragism este vorba în creația mea. Muzica are o paletă largă de expresie și în funcție de starea de spirit pe care am avut-o în clipa aceea s-au conturat ideile, care – de fapt – provin din sentimentele care existau, dar asta este un act natural; niciodată nu mi-am **hotărât** expresia după sentimentele pe care le am. Muzica este de fapt universală,.. Ea cuprinde un sâmbure de adevăr suprem în care se întrevede posibilitatea cunoașterii dar nu până la

capăt. Pe deplin, cred că acesta nu poate fi cunoscut de către nimeni.

P.M.V. – *Așadar, procesul de compoziție pentru Irina Odăgescu este aproape spontan: adică, până la urmă ar rămâne o rezultată a momentelor prin care treci în cursul creației sau un aliaj al tuturor componentelor „topite” în retorta acestuia?*

I.O.Ț. – Nu în cursul creației, ci în cursul vieții!

P.M.V. – *Mă refer doar la momentul lucrării pe care o compui.*

I.O.Ț. – Acea, lucrarea pe care o compui, trebuie să aibă – până la urmă – un echilibru al ei. Dacă, de exemplu, e plină de tot felul de contraste născute din tumultul emoțiilor, o să fie mai mult expresia unui caleidoscop de sentimente, decât o expresie a **muzicii în sine**. Muzica este un conglomerat de idei, emoții, tehnică. Sunt multe lucruri care intră într-o creație.

P.M.V. – *Unii urmăresc ca expresia să fie purtătoare de sentiment, iar tehnica să o slujească, în timp ce alții aplică tehnica și observă mai apoi, eventual, expresia și conținutul expresiv. În care parte te încadrez?*

I.O.Ț. – Evident, din prima categorie. Eu urmăresc expresia, pentru că tehnica trebuie s-o ai “la degetul mic”, ea fiind doar un mijloc de lucru. În afară de asta, un compozitor contemporan trebuie să cunoască ultimele sisteme de notație, cele mai noi concepte de gândire muzicală,

Eu am folosit foarte mult, în câteva dintre lucrări, unele structuri armonice – supra-acorduri, le numesc eu – care depășesc cu mult patru sunete, dar ele sunt, de fapt, niște texturi până la urmă, iar în lucrările mele se numesc **blocuri sonore**. La un moment dat există chiar o antifonie între blocurile sonore scoase în relief de anumite voci, în lucrările mele corale fiind folosite patru, opt și chiar 16 voci, cum găsim în lucrarea *De doi*, cu un subiect de dragoste foarte frumos. Combinația intervalelor în acordul acesta atât de amplu dă naștere expresiei. Sigur că trebuie să ai de-a face cu un instrument extraordinar, dacă este vorba de cor, care să poată executa piesa respectivă. Dacă am 16 voci, fiecare voce are alt sunet, astfel că dacă nu este un cor foarte bun, nu poate să rezolve un moment ca acesta. Nu s-a văitat nimeni de incapacitate tehnică în rezolvarea expresivă a aceluia moment. Țin minte că lucrarea respectivă, *De doi*, s-a cântat chiar într-o ediție a festivalului Enescu.

P.M.V. – *Piesa De doi, cu un „libret” – aş spune – foarte inspirat...*

I.O.Ț. – Am compus această piesă corală pe un text popular stilizat de mine, text cu o poveste interesantă. Mergând cu soțul meu – prof. univ. dr. Teodor Țuțuianu – prin munți, am întâlnit un ciobănel care tot cânta ceva de iubire, dar amalgamul de cuvinte pe care-l folosea nu era într-o ordine necesară ca să poți face muzică pe el și atunci m-am ocupat de asta. Mi-a plăcut însă ideea în sine, astfel că stilizarea era necesară.

P.M.V. – *Când ai amintit de gruparea celor patru voci într-un summum de 16, ai spus că nimeni nu s-a plâns de incapacitate de expresie. „Incapacitate de expresie”, cum ai spus acum sau ai vrut să spui incapacitate tehnică de a rezolva problema dificultății intonaționale în realizarea expresiei? În momentul dificil respectiv ai urmat tehnica componistică, ți-ai urmat intuiția sau – pentru rezolvarea intonațională – le-ai oferit anumite puncte de sprijin?*

I.O.Ț. – Cred că i-am și ajutat, dar nu foarte mult. La lucrarea în cauză am și o percuție (timpan, toacă, trianglu, ș.a.).

P.M.V. – *În creația corală, ca și în cea simfonică și cea camerală, ai manifestat o anumită tendință către tematica fundamentală: către ideea de Cer, de Divinitate, către ideea de Pământ, Teluric, aici referindu-mă la Pământ ca influență benefică, dar și mai puțin benefică, și, desigur, aflat la mijloc – la propriu, dar și simbolic vorbind – Omul. Deci Cerul – Pământul – Omul! Este aceasta o triadă conceptuală reală în creația ta?*

I.O.Ț. – Este o idee reală! M-a preocupat foarte tare **felul de implicare al oamenilor în existența lor pământeană...** – subliniază Irina prin tonul vocii – **cum s-au implicat în artă.** De fapt artele sunt cele care exprimă cel mai bine starea de spirit a individului.

P.M.V. – *Sensibilității față de sunet i se adaugă sensibilitatea față de cuvânt în creația ta, reprezentând o marcă a acesteia. Cum reușești să le echilibrezi, astfel încât să se îmbine armonios în expresia artistică?*

I.O.Ț. – Cuvântul este important, are încărcătură magică, iar îmbinarea cuvintelor este cu adevărat magie în sine. Depinde însă cum le folosești și în ce scop o faci. Am o oarecare înclinație către poezie, către versificație, dar n-am dorit să stimulez în mod particular acest talent, pentru că știu că

nu e bine ca un om să se împartă în șapte mii de lucruri, chiar fără să mă întreb serios dacă este posibil ca un compozitor să fie, deopotrivă, și poet foarte bun.

P.M.V. – *În orice caz, chemarea artistică venea din familie...*

I.O.Ț. – Categoric! Mama mea a avut o voce foarte frumoasă, pe care n-a putut s-o fructifice; urmând Dreptul, n-a urmat Canto – asta a fost! Atunci când a văzut că am ceva „stofă” muzicală, chiar fără să știe exact ce și cum, pentru mine – însă – a făcut cele mai mari eforturi ca să pot realiza ceva în viață, să-mi urmez calea artistică. Eforturile financiare au fost la începutul pregătirii mele, pentru că – trebuie să spun – eu n-am plătit o oră de muzică în timpul tinereții mele. Niciunul dintre profesorii mari pe care i-am avut nu au pretins vreo remunerație pentru lecții.

Prima mea profesoară de muzică, de teoria muzicii, când aveam 15 ani... (cu ea am avut o extraordinară întâlnire)..., la un moment dat m-a întrebat dacă vreau să iau lecții gratuite de la ea. Mă întreb cine ar mai face așa ceva în ziua de azi? Numele ei era Maria Piticar, fiica unui celebru medic pe atunci și urma *Schola Cantorum* din Paris. Mi-a dat lecții timp de doi ani, după care – fiind bolnavă – m-a recomandat lui Alexandru Pașcanu. Slăbea din ce în ce mai mult și m-a chemat la spital, la *Caritas*... unde îmi spune, apelându-mă pe numele pe care întotdeauna îl folosesc cei care mă știu din copilărie: „– Dragă Nina, eu în două săptămâni de aici înainte am să mor”. Eu m-am uitat uimită la ea și o întreb: „– Cum adică? – Am avut o operație de ulcer perforat, răspunde ea. – Ei și, zic eu. Nu s-a terminat? – Ba da..., dar eu nu mai vreau să trăiesc!” Fuma țigară de la țigară..., avea o agitație permanentă..., n-a suportat existența aceasta, după despărțirea de soțul ei, un inginer. Și într-adevăr, în două săptămâni a murit!

Au urmat orele cu Alexandru Pașcanu, marele meu profesor, la care am ținut foarte mult! Acesta m-a învățat armonie, dar într-un curs comun: era acolo Marin Constantin, care se specializa în armonia modală, era Clemansa Liliana Firca, pe atunci studentă în anul III, era o pianistă care a avut apoi un destin trist – Cristina Coleș –, iar eu eram Prâslea, de 16 ani și ceva. Nu știam armonie, știam teorie și cântam ceva la pian. Am poveștile mele cu pianul: am fost pianistă – toată lumea spunea că am să fiu o mare pianistă, eeeh... nu s-a putut! Am crescut foarte înaltă, brusc, s-au debilitat toți mușchii,

am făcut o crampă, moment în care practic... s-a terminat cu pianul! Dar fiecare rău cu binele lui. În clipa aceea s-au deschis alte înclinații ale mele. Pe lângă poeziile, pe care le făceam de la nouă ani, am început să compun. Când m-am dus la Maria Piticar, pe la 15 ani, avem vreo sută de lucrări scrise tare prost, mai mult schițate, pentru că începeam să le uit. Ea mi-a încercat urechea, întrebându-mă: „– Ce știi să faci? – Nu mare lucru. Știu să cânt la pian lucrări de-ale mele... – Cântă-mi și mie una dintre ele!” Și aveam pe timpul acela o sonată – habar n-aveam pe atunci ce este forma de sonată. Dar avea două teme: era una mai vitală și alta mai lirică, fără să știu că aceasta este forma de sonată. Toate lucrurile astea erau făcute din instinct. Și a zis: „Cântă-mi una-două, și gata, ne lămurim!” Când m-am uitat la ceas, trecuseră două ore, am cântat două ore. Nimeni nu m-a oprit, era o atmosferă minunată, pe care mi-o amintesc și în clipa asta. Și atunci ea mi-a propus să iau lecții pe gratis. Așa a fost! Ei..., ea m-a întrebat cum stau cu starea materială, eu i-am spus că... nu prea am.

P.M.V. – *Revenind la ideea anterioară: și Rugul pâinii se încadrează în acest triunghi magic: Cer – Pământ – Foc...*

I.O.Ț. – Și se mai încadrează o lucrare: aveam vreo 17 ani când Dragoș Alexandrescu, dirijorul corului de la Mănăstirea Cașin – Biserica Domeniilor –, mi-a comandat o lucrare – *Tatăl Nostru*. Eu am scris-o și primul meu concert a fost cam după un an la Mănăstirea Cașin, și s-a cântat acolo cu foarte mare bucurie și succes. Pentru mine a fost ceva extraordinar. Interesant este că am regăsit în cantata *Tinerete*, scrisă de mine pe la 24 de ani – când eram studentă în anul al cincilea –, o temă din *Tatăl Nostru*, mai degrabă un cap tematic. Mi s-au mai întâmplat astfel de migrații tematice în lucrări. Lucrarea se cântă și astăzi. Am pierdut-o odată, vreo 15 ani, în urma mutării arhivei mănăstirii Cașin la altă biserică, fără să știu acest lucru. Într-o bună zi, unul dintre colegii mei de clasă – Radu Zamfirescu, care cerceta arhiva bisericii Visarion – a descoperit lucrarea și m-a întrebat: „– Tu mai ai piesa asta? – Nu, zic, am pierdut-o demult. Voiam s-o gădesc!” Acum iar am pierdut-o: am dat tot, în atâtea părți, că am rămas iar fără ea.

P.M.V. – *Vorbind despre Timpul Pământului, o lucrare foarte interesantă, amplă, de 47 de minute, în interpretarea maestrului Dan Mihai Goia...*

I.O.Ț. – Mai am o versiune, cam tot atât de lungă: versiunea corului Filarmonicii din Iași, dirijor fiind Doru Morariu...

P.M.V. – ... mă întreb dacă aceasta reprezintă, prin dramatismul și prin punctul culminant extrem de tragic, un Timp oarecum opus Timpului Cerului? Mă refer la faptul că limbajul armonic este dominat de tetrasonuri micșorate cu septime micșorate, acorduri minore, scordaturi descendente... Putem spune așa ceva, că este un Timp al Pământului, un Timp al Ispășirii?

I.O.Ț. – Întotdeauna am gândit la lucrurile vitale pe care le aduce pământul. Pentru mine, pământul a însemnat foarte mult, întrucât bunicii mei erau de la țară. Părinții mei erau intelectuali – prima generație; noi suntem a doua. Totuși, mirosul reavăn din pământul veritabil românesc pe timpul când erau păduri ca lumea și flori care înfloreau pentru sufletul omului – asta era impresionant pentru un copil. Mergeam la Roșiorii de Vede, la bunici, și aveau o grădină plină cu flori și cu pomi, și acolo mă tolăneam pe pământ pe lângă flori... și adormeam. Era o lume mirifică, care s-a rupt în două, brusc, în momentul în care – deși aveam cam spre nouă ani, după război se întâmpla asta – am asistat cum a dispărut tata de-acasă pentru 15 ani. Este o poveste lungă, n-am să o spun în amănunt, dar brusc am rămas fără tată 15 ani... și fără bunic după asta. Iar bunicul a murit la Sighetul Marmăției, era fost ministru – ministru democrat, coleg cu Octavian Goga, prieten cu Goga. Deci atunci s-a schimbat soarta noastră, definitiv și iremediabil, până în momentul în care destinul meu a fost altul decât cel care putea să fie. Dar asta datorită faptului că mama mea era o persoană cu o capacitate intelectuală și sufletească extraordinară: era foarte puternică. Mică de statură, nu ca mine – eu l-am moștenit pe tata din punctul acesta de vedere – făcea tot ce era posibil – cu niște slujbe nepotrivite pentru ea, pentru pregătirea ei – le-a acceptat pe toate, într-una dintre ele fiind muncitoare într-o fabrică unde căra baloturi în spate, alta într-o slujbă ca infirmieră la copii nebuni, până la 18 ani, unde avea slujbă mai mult de noapte. Venea dimineața la ora 7, cu zâmbetul pe buze, ca fiica ei să nu simtă nimic din ceea ce se întâmpla. Venea zâmbind. Ea ținea casa, iar eu compuneam. Eu stăteam la pian și-mi vedeam de lucrurile mele. La un moment dat, îmi aducea mâncarea la pat sau la pian, ca să nu mă deranjez nici măcar cu asta. Ai zice că am crescut în puf.

Nu..., câtuși de puțin, întrucât acolo era o implicare teribilă. Mă apucasem să gătesc, pentru că îmi era milă că venea și trebăluia în continuare; o dată, de două ori, după care mama a spus: „– Gata!” Nu că nu era bună mâncarea, dar se pierdea timp. Fiica – adică eu – era studentă deja; și știa foarte bine ce i se întâmpla. Au trecut anii și am făcut carieră destul de repede. La 24 de ani, în anul cinci de facultate, aveam concert la Ateneu, cu *Cantata Tinerețe*. Ar fi trebuit să fac întâi o lucrare simfonică și abia apoi una vocal-simfonică. Pentru că profesorii mei de compoziție erau: Alfred Mendelsohn era profesorul de fond, iar cel cu care lucram săptămânal era Tiberiu Olah, mare compozitor român. T. Olah era mai introvertit, dar avea un talent ieșit din comun – simțeam treaba asta. Maestrul Mendelsohn mă lăsa în pace, nu mă sâcâia, pentru că, dacă aș fi studiat cu maestrul Jora, aș fi fost obligată să compun într-un anume stil – Bach, Mozart, ș.a. M. Jora avea și un fel de misoginism nedeclarat, era împotriva fetelor la compoziție. Dânsul avea o studentă extrem de frumoasă și dotată, cu auz absolut: am văzut cum a compus o parte de simfonie într-o seară, după ce înainte fusese la petrecerea dată de ziua ei. Eu am fost mirată pentru că știu cum lucram eu; este drept că nici nu făceam o parte de simfonie, pentru că eram mai mică cu un an, iar anul următor am scris *Cantata Tinerețe*. Colega mea s-a așezat în paț, cu picioarele pe perete, cu o planșetă ca suport, în timp ce noi mâncam tortul făcut de ea – era o fată foarte capabilă: gătea, făcea croitorie –, iar după vreo două ore a spus că a scris-o. Nu m-am uitat, pentru că nu înțelegeam de loc sensul acestei munci. La examen a primit nota 6, dar n-am înțeles atunci de ce, fapt pe care l-am înțeles mai târziu: nu era fond acolo, ci era doar maculatură. Maestrul Jora venea la toate examenele mele, unde aveam onoarea să se adune o pleiadă de oameni extraordinari: Paul Constantinescu, Marțian Negrea, Mendelsohn, Olah, Vieru, Marbé, Stroe și Dan Constantinescu.

Marțian Negrea a venit la un examen de-al meu, în care prezentam *Passacaglia pentru orgă*, înregistrată cu Hans Eckart Schlandt, colegul meu de clasă. Făcusem o imprimare documentară la Filarmonică, pe orga acesteia, și în timpul audierii la Conservator s-a rupt banda, încât a trebuit să continui eu audierea lucrării cântând la pian. Dar înainte de a începe să se cânte, maestrul Marțian Negrea m-a întrebat așa.. în zeflemea, oarecum: „– De ce te-ai apucat, fato, de compoziție?” Eu m-am uitat la dânsul cam pierdută..., eram

cam albă la față. Toată lumea a tăcut. Și-am răspuns: „– Stimate maestre, iertați-mă că vă răspund printr-o întrebare: dumneavoastră de ce v-ați apucat de compoziție?”. Am auzit niște aplauze: erau mâinile maestrului Jora, după care el spune: „– Drăguță, te-a încuiat!” – nu mi se adresa mie, ci maestrului Negrea. Și de atunci l-am văzut că a venit la toate examenele mele. Odată, după câțva timp, aflându-mă în curtea Școlii nr. 5, văd o clădire și în balconul acesteia zăresc o siluetă care părea să fie a maestrului Marțian Negrea. Dar eu nu știam că acolo chiar locuia dânsul, doar remarcasem asemănarea: „– Te uiți că sunt eu?”, mă întreabă Maestrul din balcon. „– A..., Maestre, mă bucur să vă văd! – Ce faci acolo? – Maestre, sunt profesoară aici” – răspund eu. „– Hai mai bine pe la mine, să bem o cafea!” Și m-am dus. După aceea, am mai fost de vreo două-trei ori, cu plăcere, prilej cu care i-am cântat, printre altele, *Sonata pentru vioară și pian*. Dânsul mi-a spus: „– N-am uitat ce mi-ai răspuns atunci” – adică în examenul amintit. „– Dar n-am spus-o cu răutate!” – zice el. „– Mi-am dat seama” – îi răspund. „– Eu am făcut o greșală” – continuă Maestrul. Este adevărat că dialogul avusese loc înainte de *Passacaglia pentru orgă*. După aceea s-a convins că nu era cazul să-mi spună ce-a spus, mai ales că Jora a reacționat și el în felul pe care l-am relatat.

P.M.V. – *Dar drumul formării universitare nu ți-a fost deloc linear, fără subito-uri dramatice, datorate unor accente, chiar unor pizzicato-uri ideologice...*

I.O.Ț. – La un moment dat, a urmat o mare anchetă în Conservator, căci pe timpul acela se purtau *turnătorii* – văd că este un obicei –, doar că pe timpul acela erau extrem de periculoase. Și să vezi anchetă mare pe capul meu, la mama la servicii, ajungând să se semneze darea mea afară din Conservator. După semnare, mă cheamă maestrul Victor Giuleanu – decanul – și maestrul D. D. Botez – rectorul institutului și-mi spun: „– Se întâmplă o mare catastrofă, suntem obligați să te dăm afară. Tu n-ai nici o vină, dar acesta este drumul, ai intrat într-o conjunctură nepotrivită. – Ce vină am eu că tata... și nici el nu are nici o vină, vă spun eu!” – le răspund; și acesta este adevărul: ce vină avea tatăl meu? „– Tu ai un atu extraordinar” – spune maestrul Giuleanu. „– Dacă ai să lucrezi, ai să izbândești! – Credeți? Dacă mă dați afară... – Știi ce faci? lei drumul mamei tale: te duci într-o slujbă din astea, minoră, și noi – când putem – te readucem în Conservator”. El a devenit

rector, dar tot au trecut patru ani până să mă poată aduce înapoi. În timpul anchetei, maestrul Jora mă cheamă și mă întreabă cu căldură: „– Ce faci tu, Irina? – Maestre, bine, mulțumesc!” îi răspund, așa... de complezență. La care dânsul, ridicând bastonul – fusese în război și rămăsese fără un picior – îmi spune hotărât: „– Binele ăsta nici la dușmani să nu-l gădesc! la să vie pe la mine la clasă!” mi-a spus, eu m-am dus. Acolo, a continuat cu indignare în glas: „– Uite, ăștia ți-au luat și bursa! – Da, au luat-o!” îi răspund concesiv. „– Și vor să te dea și afară! – Da, vor și asta!” admit în continuare. „– Ăăă..., până una alta, o treabă mai... pragmatică: știu ce leafă are mama ta, noi ne-am informat aicea toți...” (avea 200-250 de lei pe lună) „– Uite 100 de lei de la mine, pe lună”. Și, într-adevăr, în anii V și VI de studiu mi-a dăruit această sumă lunar. „– Și scuză-mă, iartă-mă, că nu am mai mult: mai am și pe alții”. Dar nu era singurul care făcea acest gest: mai erau doi – unul era maestrul Pașcanu, care venea în clasă la maestrul Grefiens când aveam ora de citire de partituri, și-mi dădea 100 de lei pe lună și îi lăsa în servieta mea grasă-umflată, cu care umblam și atunci. Și pleca... Nu spunea nimic, aducea banii ăia și pleca. Maestrul Grefiens făcea și dânsul același lucru, și, în plus, îmi mai dădea și 75 de lei ca să mănânc la Fondul Plastic, unde funcționa o cantină foarte bună.

P.M.V. – *În acest context, al pătimirii tale, se poate spune că Timpul Pământului este și un timp al pământului de după O. Goga, adică al pământului vremurilor schimbate?*

I.O.Ț. – Sigur, Goga are niște poezii superbe...

P.M.V. – *Adică, după Timpul lui Goga? Am înțeles că, de fapt, sunt două Timpuri ale Pământului...*

I.O.Ț. – Sunt mai multe!

P.M.V. – *Primul Timp, acela când erai mică, până în opt ani, apoi cel care a urmat, plin de dramatism și tragic...*

I.O.Ț. – Timp de foarte mulți ani...

P.M.V. – *Și acesta fiind cam lucrarea ta...*

I.O.Ț. – Da... și ba! Lucrarea mea începe cu *Cântarea Pătimirii Noastre*, pe versuri de O. Goga, o lucrare foarte dramatică, într-adevăr. Ideea este că se referă și la Timpul meu, și la Timpul lui Goga și la Timpul-de-După, în general.

P.M.V. – *Această tulburare înseamnă o ispășire a unor păcate care nu existau...*

I.O.Ț. – Nu, nu existau. A fost o tragedie fără de seamă. Nu știu dacă este cazul să vorbesc acum despre acea imensă

tragedie în care au murit peste 800.000 de intelectuali români. Fapt pentru care ne-ar mai trebui niște intelectuali de rasă, nu numai hoți. Este adevărat că avem și intelectuali de rasă, recunos. Oricum, ceea ce există în sufletul fiecăruia – acela este *timpul* în care fiecare trebuie să contribuie, cât este posibil, în funcție de talent, de cap, de inteligență, de dăruire, de bunătate, și așa mai departe... Ah, că aceste precepte sunt depășite...

P.M.V. – ... sau *reinterpretate*...

I.O.Ț. – ... sau **rău** interpretate, este altceva. Nu înseamnă însă, că aceasta trebuie să ne definească. Fiecare om trebuie să-și ducă destinul său la capăt. Iar eu sunt un om care am avut un destin bun. Pentru că, ce-am avut eu în sufletul meu, am putut să realizez. De ce și cum, contra valului, contra tuturor... cu toți cei alături de mine.

P.M.V. – *Există în Timpul Pământului un moment care marchează puternic piesa: un moment parcă de aleatorism, expresie a unui vaiet..., pur și simplu parcă acolo ar fi ladul, simbolizat sau ilustrat sonor.*

I.O.Ț. – Păi este ladul! (Irina râde ușor). E o nenorocire! (râde din nou).

P.M.V. – *Ai vrut să-l reprezinti?*

I.O.Ț. – Nu m-am gândit neapărat!

P.M.V. – *Nu te-ai gândit...?*

Neagă cu convingere.

P.M.V. – *Deci a fost ceva spontan – insist pentru a desluși resortul momentului creator.*

I.O.Ț. – Nu...! Este reacția firească față de un dezastru immanent. Dar..., acolo spun: Omule – Om, până la urmă, Timp al Pământului Sfânt! Acesta este timpul Pământului Sfânt. Ajunge să fie sfânt... – spune Irina ca întrebare sau ca afirmație, nu-mi dau prea bine seama, după cum intonează compozitoarea, care continuă, cu oarecare durere: timp al Pământului, Timp!... Lucrurile astea sigur că marchează omul; nu? Îl marchează, numai că pe mine m-au marcat într-un fel pozitiv..., că puteau să mă marcheze negativ.

P.M.V. – *Un aspect dur al vieții care a fertilizat tărâmul creației tale...*

I.O.Ț. – Exact, l-a fertilizat! Și mama s-a ocupat să decurgă lucrurile într-o direcție bună, iar după aceea, mult mai târziu, am avut șansa unui soț care a fost alături de mine în toată dificultatea – în primul rând cea socială...

P.M.V. – ... *socială și psihică...*

I.O.Ț. – ... și psihică, pentru că așa cum stăteau lucrurile era destul de complicat. Era opresiune și o presiune – Irina râde din nou, la jocul de cuvinte involuntar pe care l-a făcut, binevenit în schițarea situațiilor dramatice prin care a trecut în adolescență. Având un soț deosebit, aceasta a fost foarte bine pentru mine – reia Irina firul ideii. Astfel, am avut libertatea să merg la toate concertele... Bine, fiind amândoi muzicieni...

P.M.V. – ...*era o comuniune sub toate aspectele...*

I.O.Ț. – Categorie! În orice caz, el este o cu totul altă fire decât mine, și ideile pe care le are, din punct de vedere muzical, sunt extrem de originale și de pertinente. Într-un fel este inovator, adică este un creator în domeniul muzicologic. Nu este un muzicolog obișnuit, nu scrie cronici...

P.M.V. – *Este și tipul, dacă-mi permiți, al muzicologului-filosof.*

I.O.Ț. – Da, el este un filosof al muzicii. Sigur că, întotdeauna, ideile astea par de multe ori ciudate, de multe ori pot să nu fie. Oricum, el a primit Premiul Academiei pentru tratatul său...

P.M.V. – *Spectromorfii în partituri palestriniene și bachiene, lucrare apărută în 2005 la editura Vergiliu...*

I.O.Ț. – Da.

P.M.V. – *Cu riscul de a te plictisi, revin la Timpul Pământului, în care foarte clar transmis este mesajul tonic către Om, care poate să schimbe oarecum nefastele trasee ale destinului. Trebuie să te întreb dacă ideea generoasă are ceva din Oedip-ul enescian? Te-ai gândit vreodată?*

I.O.Ț. – Nu m-am gândit... și nu e!

P.M.V. – *Totuși în Pacea lumii afirmi clar, și această afirmație se găsește și într-un interviu cuprins în cartea ce-ți este dedicată de prof. univ. dr. Mariana Popescu, citez: „De noi depinde totul”. Am formulat întrebarea referitoare la ideea destinului având în vedere posibilitatea de a interpreta mesajul enescian ca fiind optimist, de asemenea, întrucât, în cele din urmă Omul se poate opune destinului, chiar în mod tragic, și îl poate bloca într-o oarecare măsură, îl poate desfide, cu toate că, în același timp, Sfinxul demonstrează că ceea ce a prezis, la un moment dat, aceea va fi, se va împlini.*

I.O.Ț. – Fatalitatea...

P.M.V. – *Atunci, compozitoarea și gânditoarea Irina Odăgescu ce loc acordă Omului în relație cu Dumnezeu și lui Dumnezeu în relație cu Omul în fața Destinului?*

Meditativă, Irina Odăgescu întârzie o clipă răspunsul:

I.O.Ț. – Eu socot că există clar un destin pentru fiecare om, pe care fiecare încearcă să și-l modeleze. Se poate umbla la destinul ăsta – dar nu în liniile esențiale. Există o traiectorie – am simțit aceasta în felul evoluției mele, introspectiv privind –, mai mult chiar decât atât: am simțit în mod ciudat, o mână temeinică asupra capului meu. Mi-am dat seama că nu sunt singură! Ce înseamnă acest sentiment, nu mi-am pus problema. Dar am știut că nu sunt singură!

P.M.V. – *Menționarea, în acest context, a faptelor de suflet ale acestor maeștri ai muzicii românești, dar și oameni de excepție, care – în tăcere și cu modestie – au ajutat atunci când au putut și acolo unde a fost nevoie, faptul că le cinstiți memoria înfățișându-i și în această ipostază profund umană și creștină, îmi aduce aminte frumoasele versuri ale poetului Vasile Militaru: „Când dai de pomană sau chiar cu-mprumut,/ Fii, omule mut!/ Când ție-ți dă altul și tace, - tu ești/ Dator să vorbești!”*

I.O.Ț. – Aceștia au fost profesori cu viziune foarte importantă asupra realității în care se trăia pe atunci și care au înțeles să mă ajute. Deci, undeva, destinul meu a fost marcat de acești oameni de bine.

P.M.V. – *Despre implicarea omului Irina Odăgescu în destinul altor oameni și instituții, care știm că a fost benefică, ce-ar fi de amintit?*

I.O.Ț. – Aș putea spune că și eu am o optică... să zicem... alta, decât cea obișnuită, numai că reușesc – foarte bine, cred eu – să exist în diferite medii posibile în care m-am descurcat.

P.M.V. – *Foarte important a fost rolul asumat în Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor...*

I.O.Ț. – ...timp de 20 de ani, nu mai puțin. Putea fi o perioadă mai lungă, dar n-am simțit nevoia pentru că îmi adusesem contribuția când trebuie, cum trebuie, am făcut ce trebuie – din punctul meu de vedere și al tuturor celor care se aflau alături de mine și care țineau la mine și care m-au apreciat, și cu asta s-a terminat *un capitol* – subliniază Irina Odăgescu. A..., ar mai fi de spus că în '91, am înființat *Asociația Națională Corală* din România, împreună cu Dan Buciu și Petre Crăciun, ultimul menționat devenind Președinte

al acesteia până în anul 1998, iar eu fiind timp de opt ani vicepreședintă. Din anul 1990 până în 2010 am îndeplinit responsabilitatea de secretar-coordonator al *Secției corale* (actualmente secția vocală – n.n. P.M.V.) în cadrul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor. Pe timpul acela era Președinte Pascal Bentoiu – timp de doi ani –, apoi a fost compozitorul Adrian Iorgulescu, care a devenit președinte de drept. După acei opt ani la A.N.C. m-am retras, pentru că așa fac eu: am simțit că era suficient ce-am făcut, am înființat-o, am dus-o pe drumul cel bun, lansând-o spre binele culturii românești și-apoi i-am lăsat și pe alții să contribuie la acest drum...

P.M.V. – *Care sunt aspectele componistice pe care compozitoarea Irina Odăgescu le consideră a fi osatura creației sale?*

I.O.Ț. – Muzica mea îmi exprimă cu sinceritate sentimentele, starea de spirit mai degrabă, care poate să fie pregnantă, delicată, penetrantă, și poate să reflecte – în general – un context creator, care a pornit demult și care s-a transformat în mod normal, fără căutări speciale, fără adausuri speciale și fără obsesia trecerii prin anumite curente.

P.M.V. – *Adică ai fost tu, egală cu tine însăși întotdeauna...*

I.O.Ț. – Da, cam asta a fost, și dacă am evoluat e una, dacă n-am evoluat e alta...

P.M.V. – *Asta vor aprecia alții...*

I.O.Ț. – Da, alții... Oricum, pentru mine creația a însemnat mereu dăruire. Am scris muzică în funcție de ceea ce am simțit, în funcție de știința pe care am căpătat-o, dar fără să am obsesia științei. Pentru că ideea generală este că dacă vrei să fii creator, trebuie să ai bine însușite tehnica componistică și toate lucrurile care țin de educația muzicală

P.M.V. – *Ele sunt doar o componentă sine qua non, dar nu sunt ținta...*

I.O.Ț. – Nu, categoric, nu sunt ținta...

P.M.V. – *...sunt doar mijlocul prin care se ajunge la expresia muzicală.*

I.O.Ț. – *...după care se trece de ele. Începi să le uiți, dacă poți...*

P.M.V. – *Și trebuie să fie uitate, pentru că din piesa muzicală trebuie să rămână muzica, nu știința.*

I.O.Ț. – Știința e foarte importantă, dar nu trebuie să te domine. Pentru că dacă te domină știința, ai uitat de rest. Ori și

restul este important. Restul care ține de inefabil, de starea de grație, de intuiția și starea ascendentă pe care vrei s-o urmezi. Toate lucrurile astea ar trebui să vină firesc. Cu cât le chemi mai mult, cu atât vin mai puțin, având în vedere că expresia muzicală este legată în special de starea de grație a inspirației. Lucrurile astea nu prea poți să le bagi în niște cutioare, în care să fie fixate: de aici până aici este intuiția, de aici până aici este starea de grație...

P.M.V. – ... *sunt sau nu sunt...*

I.O.Ț. – ... sunt sau nu sunt! Sunt un dat: pe de-o parte genetic, pe de altă parte... sunt destin.

P.M.V. – ... *destin creator...*

I.O.Ț. – ... destin creator, destin uman, se obține un amalgam din toate astea și pornesc cu toate împreună pe un drum ascendent sau descendent. Că nu poți să spui că mergi tot timpul în sus; mergi cât poți, fiecare are destinul său, care la un moment dat mai spune și „stai!”. Și spune „stai” din multe puncte de vedere.

P.M.V. – *Dar te preocupă un anume concept de creație sau ai avut o asemenea problemă vreodată?*

I.O.Ț. – Nu, pot să spun cu fermitate: nu! Conceptul de creație nu este deloc o concepție a mea, pentru că se leagă și el de destin, de știință, de intuiție și de talent.

P.M.V. – ...*poate și de moment...*

I.O.Ț. – ... desigur, și de moment. Ai putea crede că acest concept de creație este un element care penetrează inefabilul, dar dacă ți-l pui în gând atunci... nu mai străpunge.

P.M.V. – *Și cam ce proiecte s-ar afla acum în orizontul creator al compozitoarei Irina Odăgescu?*

I.O.Ț. – Aș începe cu ceva care ar părea mai simplu, la prima vedere, dar nu știu dacă într-adevăr lucrurile stau așa: *Psalmul 130*, care are o încărcătură religioasă ieșită din comun, de profunzime și de credință. Un alt proiect, un mare proiect aș putea să anticipez, s-ar referi la *Scrisoarea a III-a* de Mihai Eminescu, care s-ar putea dovedi un lucru greu, foarte complicat. Gândeam pentru acest proiect un oratoriu, dar nu sunt chiar sigură că va fi un oratoriu; poate că va ieși o lucrare simfonică cu recitator, pentru a scoate în evidență textul așa cum trebuie. Pentru că într-un oratoriu există corul...

P.M.V. – ... *cu multe funcții...*

I.O.Ț. – ...și care poate sublinia textul, deși nu știu dacă va mai fi același text.

P.M.V. – *Surprinzătoare viziune. Cum s-ar putea așa ceva, fiind vorba de Scrisoarea a III-a?*

I.O.Ț. – *E Scrisoarea a III-a, dar eu spun că dacă se „mișcă” la diverse voci conținutul, cu aplicarea procedeelelor de dezvoltare firești, atunci rezultatul nu mai este cel așteptat la nivel comun, vreau să zic...*

P.M.V. – *Interesant, și ai dreptate spunând că aici se află dificultatea tratării ca fundament al construcției vocal-simfonice. Pentru că, dacă-mi dai voie să-ți continui ideea, gândindu-ne că este vorba de o moștenire, să spunem, eminesciană, pentru care nutrim un respect dus până aproape la divinizare – dacă nu comit un sacrilegiu față de Divinitate –, pentru noi, cei dintr-o generație trăită în leagănul de vers și de gândire a marelui poet, aici apare o problemă delicată... Versul și universul eminescian – unice prin complexitatea multifacetată – ne impun anumite rigori, mai mari poate și decât ceea ce ai edificat în preluarea rugăciunii domnești Tatăl nostru. Acolo exista scuza că nu creai o piesă muzicală liturgică, importantă fiind ideea, categoric cu respectarea textului – care până la urmă este... traducere! Aici, în schimb, textul este totul. Pentru că, dându-l la o parte pe Eminescu ne întrebăm ce mai rămâne? Desigur, poate fi o piesă muzicală după Scrisoarea a III-a de Eminescu, ca un fel de transpunere cinematografică a unei opere literare... Dar dând deoparte forma de versificație eminesciană rămâne un simplu episod istoric, dramatic – este adevărat, cum au fost atâtea în istoria românilor – dar doar atât: relatarea unei lupte oarecare, a unui popor oarecare împotriva unui cotropitor oarecare. Se pierde esențialul, care înseamnă – pe lângă conținut o formă măiestrită de creație poetică, adică cea mai frumoasă relatare făcută unei anumite lupte, dusă de un anumit popor împotriva unui anumit cotropitor, făcută de un anumit poet.*

I.O.Ț. – *Sigur, de aceea să-ți spun și ce idee am ca să evit această posibilitate deloc îmbucurătoare: poate fi lucrare simfonică, fără cor, în schimb cu recitator.*

P.M.V. – *Excelent, dacă-mi dai voie. O soluție pe care, într-o manieră diferită, deja ai probat-o în simfonia corală Timpul pământului!*

I.O.Ț. – *Exact! Și marele avantaj este că rămâne textul neatins, fără modificări. Iar muzica – la fel ca în viață – va face ceea ce face de obicei: este sarea, piperul, dulceața trăirii. Pentru că, până la urmă este... viață!*

Aici se încheie dialogul pe care vi l-am redat. Ceștile au fost golite, aerul proaspăt al serii, cu aromă de brad, este tot mai greu de întineric și mai răcoros. Ne gândim să ne retragem în taina visului fiecăruia, în freamătul din ce în ce mai interesant al unei Sinaia de pe vremea cărților poștale în tonuri sepia. Un alt vis...

Rămâne rostirea gândului bun, și vocea entuziastă prin care-i urăm multă sănătate, să i se împlinească toate compozițiile care-și așteaptă întruparea și pe care le aude momentan doar cu urechea sufletului, iar acestea să fie la fel de minunate precum au fost cele de până acum și, desigur, la mulți ani, Irina!

SUMMARY

ANNIVERSARIES: Irina Odăgescu-Țuțuianu

Interview taken by Petre-Marcel Vârlan on the occasion of the composer's 80th birthday anniversary in June 2017.

Irina Odăgescu-Țuțuianu: My music expresses with sincerity my feelings or my state of mind at a certain moment, which may be poignant, delicate or penetrating, and it can also indicate a creative process, which started a long time ago and has undergone various transformations in time – naturally, without any special efforts, without any special additions and without the obsession of going through certain trends.

Anyway, to me creation has always meant giving. I have offered my music according to what I have felt, with the knowledge that I have acquired, but without being obsessed with knowledge. For the general idea is that if you want to be creative, you must have a masterful command of compositional technique and of everything that pertains to musical education. Knowledge is very important, agreed, but it must not dominate you. Because if knowledge dominates you, it means you have forgotten all about the rest. And the rest is important too. I mean what pertains to the ineffable, to the state of grace, to intuition and the ascending path you want to follow.

To me MUSIC is the salt, the pepper, the sweetness of every experience. After all, music is... life!